

GROTE HARPOENZWAM OP SNIPPERHOPEN

Atte van den Berg

Wittermerslag 17, 8131 WH Wijhe

Berg, A. van den, 2013. *Hohenbuehelia petaloides* on a pile of wood shreds. *Coolia* 56(3): 143–145.

A recent collection of *Hohenbuehelia petaloides* on a pile of wood shreds is described and illustrated.

Onlangs de behoorlijke regenval in de weken ervoor leverden de bermen in en rond Wijhe einde juni, begin juli 2012, niets op aan paddenstoelen. Een fietstocht in de omgeving, ‘Rondje Zwolle’, stemde me echter wat hoopvoller, want daar vond ik tenminste al wat Panteramaniëten (*Amanita pantherina*), het Vroege en het Gewoon eekhoorntjesbrood (resp. *Boletus reticulatus* en *B.edulis*). Er bestond dus een mogelijkheid dat er in mijn proefvakken wat zou kunnen staan. Het bezoek op 13 juli aan deze proefvakken was echter teleurstellend. Twee Hanekammen (*Cantharellus cibarius*) waren er, maar die stonden nét buiten het telvak. Voor de rest was het armoe troef. Bij het naar huis gaan besloot ik een oude snipperhoop te gaan bekijken. Deze had in 2008 op mijn speurtocht naar paddenstoelen voor de jubileumtentoonstelling een champignon opgeleverd, die door Marijke Nauta werd

Figuur 1. Grote harpoenzwam (*Hohenbuehelia petaloides*). (Foto: Menno Boomsliuter)

Beschrijving vondst *Hohenbuehelia petaloides* (Bull.) Schulzer.

Substraat: oude snipperhoop, Boxbergen, 12-07-2012.

Vruchtlichamen: in toefen van 2 tot 12 exemplaren, spatel- tot niervormig.

Hoeden: tot 72 mm breed, versmallend op de excentrische steel aflopend. Jong bruin tot donkerbruin, later meer bleekgrijs. In het jonge stadium sterk slijmerig, later kleverig, jong naar de steel toe met een wit melig oppervlak. Bovenste laag van de hoedhuid gelatineus met rechtopstaande, kleurloze tot vrijwel kleurloze hyfen. Daaronder een laag met liggende, gekleurde hyfen.

Lamellen: op de steel aflopend, bleek vuilwit, dicht opeen ($L=35$, $l=1-6$), snede gaaf.

Steel: duidelijk afgescheiden van de lamellen, die soms duidelijk over de afscheiding heenlopen, met aan de basis witte rhizomorphen.

Sporen: in water gemeten, vergroting $1000\times$: $7-10\times 4,5-5,5\text{ }\mu\text{m}$. ($N=10$).

Basidiën: 4 sterigmen.

Cheilocystiden: $20-25\times 6-7\text{ }\mu\text{m}$, regelmatig tweehoofdig pleurocystiden: duidelijk metuloid, wanddikte tot $2\text{ }\mu\text{m}$, $75-99\times 15-22\text{ }\mu\text{m}$.

Pileocystiden: duidelijk metuloid.

Rhizomorphen: wit, met soms 'aaltjesvangers'.

gedetermineerd als de Bladhoopchampignon (*Agaricus rufotegulis*). Ook in de daaropvolgende jaren stond hij er regelmatig. Menno Boomsluiters heeft destijds de temperatuur in de snipperhoop gemeten met een bodemthermometer en kwam tot $65-70\text{ }^{\circ}\text{C}$.

De hoop was inmiddels aanzienlijk ingeklonken en de Klimop was vanuit de omringende bosbodem begonnen het geheel te koloniseren. Aan de achterzijde stonden een paar toefen van een mij onbekende, zijdelings gesteelde paddenstoel. Een onbekende paddenstoel gaat altijd mee!

Met behulp van het "Basisboek Paddenstoelen" kwam ik uit op het geslacht *Hohenbuehelia* en vervolgens met de FAN deel 3 op de Grote harpoenzwam (*Hohenbuehelia petaloides*). In het Overzicht van de Paddenstoelen in Nederland heet de Grote harpoenzwam trouwens *H. petaloides*.

De volgende dag zijn Menno Boomsluiters en ik erheen gegaan om foto's te maken en materiaal te verzamelen. Dit heeft geleid tot de bijgaande beschrijving (zie kader).

Een zoektocht in de literatuur leverde, behalve een aantal vermeldingen van vondsten, twee interessante artikelen op. In Coolia 48(3) stond een stuk van Eef Arnolds en Ad van den Berg over snipperpaddenstoelen. Hierin gaan ze in op de toename van het aantal aan houtsnippers gerelateerde paddenstoelen. Omdat snipperhopen niet met een aparte substraatcode kunnen worden opgegeven bij het inventarisatieproject, noemen de auteurs een aantal soorten waarvan ze vermoeden dat deze uitsluitend of hoofdzakelijk op snipperhopen voorkomen. De Grote harpoenzwam staat er niet bij. Wel wordt de soort genoemd in het artikel van Lenie Bakker in dezelfde Coolia. Op 'haar' snipperhoop verscheen na een aantal jaren opeens de Grote harpoenzwam en wel twee jaren achtereenvolgend tot dat een nieuwe lading snippers werd gestort. Dit zou erop kunnen wijzen, dat het hout in zo'n hoop eerst door andere paddenstoelen tot een bepaald stadium moet zijn afgebroken, voordat de Grote harpoenzwam gaat fructificeren.

Toen op 'onze' snipperhoop de eerste maal de Bladhoopchampignon verscheen, was de temperatuur, zoals gezegd $65-70\text{ }^{\circ}\text{C}$. Bij de vondst van de Grote harpoenzwam vier jaar later

Figuur 2. Aaltjes vangende cystide van Grote harpoenzwam. (Foto: Menno Boomsluiter)

was de temperatuur nog maar 24 °C, terwijl de Bladhoopchampignon ook weer aanwezig was. Je gaat je dan toch afvragen in hoeverre de temperatuur belangrijk is.

In zijn boek “Champignons in de Jordaan” verhaalt Rob Chrispijn over vondsten van de Grote harpoenzwam op een voormalige vuilstort in Drenthe en in de Volgermeer (een vuilstort met bijzonder veel chemisch afval), maar ook van een vindplaats onder een vangrail. Hij vermeldt ook dat de Grote harpoenzwam aaltjes (nematoden) vangt, om zo aan voldoende stikstof te komen. De Grote harpoenzwam doet dit door middel van een kleverige cystide waar een passerend aaltje aan blijft kleven. Een beetje zoals het bij vleesetende plantjes als de Ronde Zonnedauw in plaatsvindt. Het lukte Menno Boomsluiter om deze aaltjesvangende cystiden te vinden en te fotograferen.

Op 29 oktober 2012 werd de Grote harpoenzwam, weliswaar al ver heen, nog op de snipperhoop gevonden.

Volgens het inventarisatiebestand is hij in totaal zo'n 30 maal in ons land gevonden. Het opgegeven substraat gaat van zand/klei via opdrogende modder, humus naar houtsnippers en ondergronds hout.

Navraag naar andere houtsnipperhopen bij Staatsbosbeheer leverde als antwoord, dat kleine hoeveelheden snippers verspreid worden en grote hoeveelheden worden verkocht als brandstof voor centrales. De provincie Overijssel heeft extra geld uitgetrokken voor het duurzamer maken van basisvoorzieningen op het Sallandse platteland, zoals basisscholen en sportaccommodaties. De benodigde energie zal geleverd worden door zonnepanelen en houtkachels. Het aantal snipperhopen zal in Salland daarom waarschijnlijk niet meer toenemen.

Met dank aan Menno Boomsluiter voor de foto's en het kritisch doornemen van de tekst.

Literatuur

- Arnolds, E., Van den Berg, A., 2005. De opkomst van snipperhooppaddenstoelen, Coolia 48(3).
Arnolds, E., Kuyper, Th.W., Noordeloos, M.E. 1999. Overzicht van de paddenstoelen in Nederland. Ned. Myc. Ver. Wijster.
Bakker, L., 2005. De snipperhoop in de Horsten. Coolia 48(3).
Bas, C. Kuyper, Th.W., Noordeloos, M.E. & Vellinga, E.C., 1995. Flora Agaricina Neerlandica, Vol.3.
Chrispijn, R. 1999. Champignons in de Jordaan.
Dam, N., Kuyper, Th., Dam. M. 2006. Basisboek Paddenstoelen. KNNV-uitgeverij, Utrecht.
De Stentor, 8 augustus 2012.
<http://www.natuurbericht.nl/?id=8759&q=grote+harpoenzwam>

